

SERA YA MAENDELEO YA MICHEZO

1.0 UTANGULIZI

Michezo ni sehemu muhimu sana katika utamaduni wa kila jamii ya binadamu duniani kote. Kila kipindi cha historia ya binadamu kinaonyesha jinsi binadamu aliyobuni na kuendeleza michezo kulingana na mazingira yake ya kisiasa, kiuchumi na kijamii. Kutokana na mabadiliko ya mazingira hayo michezo iliyochezwa na jamii ilikuwa inabadilika mara kwa mara. Baadhi ya mabadiliko hayo ni pamoja na hali ya mchezo, sheria na kanuni ili kukidhi mabadiliko hayo.

Tanzania kama jamii tulikuwa tukishiriki katika michezo mbalimbali katika kabila zetu. Tulishiriki katika michezo ya mieleka, kutupa mkuki, kulenga shabaha kwa upinde na michale, sarakasi, kukimbia, kuruka, kuogelea, kucheza bao n.k.

Madhumuni ya michezo hii yalikuwa ni:-

- i) Kutoa burudani kwa jamii baada ya kazi;
- ii) Kujenga na kukomaza afya ya mwili na akili;
- iii) Kujenga ukakamavu, nidhamu na uwezo wa kujihami kwa mtu binafsi na kwa jamii;
- iv) Kuonyesha uwezo na vipaji vya washiriki na kutangaza hulka ya jamii kwa jamii nyingine;
- v) Kuwa kiungo baina ya jamii mbalimbali;
- vi) Kukuza na kuendeleza uhusiano wa kirafiki baina ya jamii mbalimbali.

Katika mazingira ya kikabila kama yalivyokuwa katika jamii nyingi, Kanuni za mfumo wa kikabila zilitawala uendeshaji wa shughuli za michezo.

Kuingia kwa wageni na wakoloni nchini mwetu kuliambatana na kuingizwa kwa michezo ya kigeni kama Mpira wa miguu, Hoki, Ndoni, n.k. Mchezo wa Riadha ambao ulikuwa ukichezwa katika jamii zetu nyingi kabla ya ujio wa wageni hawa, uliletwa katika sura mpya ya kisasa na inayotambulika Kimataifa, Kadri nchi yetu ilivyozidi kuingia katika ulingo wa Kimataifa ndivyo michezo mingi zaidi ilivyoingia nchini na kuimarika. Michezo kama Mpira wa Miguu, Mpira wa Kikapu, Mpira wa Wavu, Tennis, Mpira wa Meza, Mpira wa Mikono, Kriketi, Golf, Baiskeli na kadhalika, kila mmoja uliweza kujipatia umaarufu kulingana na wakati.

Pamoja na kwamba michezo ya kigeni ilisaidia sana kufanya nchi yetu ijiunge na ulimwengu wa michezo athari kubwa iliyopatikana ni kuifanya michezo yetu ya jadi kudharauliwa na kupuuzwa hata ikafifia, hivyo kutufanya kana kwamba hatukuwa na michezo yetu wenyewe.

Mabadiliko baada ya kupata Uhuru (1961):

- i) Mara baada ya kupata Uhuru, Serikali mpya ya Tanganyika ilitangaza nia yake ya kufufua, kuimarisha, kukuza na kuendeleza vielelezo vya utamaduni wetu, ikiwemo michezo. Mwaka 1962 Serikali iliunda Wizara ya Utamaduni wa Taifa na Vijana na kuikabidhi kazi na jukumu la kuendeleza michezo nchini pamoja na kuiendesha kwa mfumo unaoeleweka zaidi na unaolingana na mahitaji, mwelekeo na matakwa ya Taifa.
- ii) Mwaka 1967 bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania lilipitisha Sheria Na. 12 iliyoanzisha rasmi Baraza la Michezo la Taifa (BMT) ambalo lilipewa jukumu la kuongoza na kuratibu maendeleo ya michezo kwa kushirikiana na Vyama vya Michezo vya Taifa.

- iii) Kuanzia mwaka 1969 Michezo iliundiwa Idara maalum chini ya Sekta ya Utamaduni ambayo mwaka huo Wizara ya Utamaduni iliunganishwa na Wizara ya Elimu na Utamaduni.
- iv) Mwaka 1973 katika Mkutano Mkuu wa 16 wa Chama Tawala cha TANU lilipitishwa Azimio likililotaka michezo ipewe kipaumbele na ionekane kuwa ni sekata muhimu katika uhai wa Taifa letu.
- v) Kuanzia mwaka 1971 Vyama vya Michezo vilivyokuwapo viliundwa upya na vingine vingi vikaundwa, ili kuwa na mfumo mzuri wa kuliwezesha Baraza kusimamia shughuli za Vyama hivyo.
- vi) Mwaka 1974 Wizara ya Utamaduni wa Taifa na Vijana iliundwa tena na ikapewa jukumu la kufufua, kuimarisha, Kuendeleza na kusimamia michezo nchini.
- vii) Mwaka 1980 Sekta ya Utamaduni iliunganishwa na Sekta ya Habari kuunda Wizara ya Habari na Utamaduni.
- viii) Mwaka 1984 Sekta ya Utamaduni ilihamishiwa katika ofisi ya waziri Mkuu.
- ix) Mwaka 1985 iliundwa Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Utamaduni, Vijana na Michezo.
- x) Mwaka 1990 Sekta ya Utamaduni ilihamishiwa tena katika Wizara ya Elimu na ikaundwa Wizara ya Elimu na Utamaduni.

Hali ya sasa:

Tangu kuanzishwa kwa Wizara yenye dhamana ya michezo na Baraza la michezo la Taifa, maendeleo katika maeneo mbalimbali ya michezo yamepatikana.

- a) Baadhi ya wachezaji wetu wameshiriki kwa mafanikio makubwa katika michezo ya mafanikio kusaidia kulitangaza Taifa letu nje ya mipaka yake.
- b) Michezo mingi mipya imeanzishwa na kuenezwa nchini kwa madhumuni ya kuwapatia Watanzania wengi nafasi ya kushiriki kulingana na vipaji na uwezo na mapenzi yao. aidha wananchi wengi zaidi wametambua umuhimu wa michezo.
- c) Baadhi ya Wizara, Idara, Mashirika ya Umma, Makampuni na Taasisi mbalimbali kwa kutambua umuhimu wa michezo zimeanzisha shughuli za michezo kwa wafanyakazi wao katika sehemu zao za kazi.
- d) Ili kuwasaidia wananchi kupenda kushiriki zaidi katika michezo, nchi marafiki za Sweden, Norway,Finland na Denmark zimegharamia Miradi ya Michezo kwa wote katika Mikoja ya Arusha, Dar es Salaam, Mtwara na Mwanza, Miradi hiyo imesaidia katika kuwaelimisha wananchi juu ya manufaa na umuhimu wa Michezo kwa afya zao.
- e) Hatua nyingine muhimu zilizochukuliwa katika kuleta maendeleo katika michezo ni pamoja na:
 - i) Ujenzi wa viwanja vya kisasa katika maeneo mbalimbali.
 - ii) Ufundishaji wa taaluma za michezo kama ualimu, utawala na uamuzi wa michezo.
 - iii) Uanzishaji wa mafunzo ya juu katika taaluma za michezo katika Chuo kikuu cha Dar es Salaam.
 - iv) Maandalizi ya wataalam wa michezo katika Nyanja mbalimbali yamefanyika kutokana na misaada ya nchi marafiki.

Matatizo yaliyojitokeza:-

Pamoja na mafanikio na dalili za maendeleo ya michezo zilizotajwa hapo juu, yapo matatizo yanayopunguza kasi ya maendeleo hayo. Baadhi ya matatizo hayo ni:-

- i) Uhaba mkubwa wa vyuo vya taaluma ya michezo na upungufu wa wataalam wa michezo;
- ii) Kutofundishwa kwa somo la Elimu kwa Michezo shuleni na vyuoni;
- iii) Utunzaji na usimamizi mbaya wa viwanja vya michezo vilivyopo;
- iv) Uvamizi wa viwanja vya michezo na burudani kwa watoto;
- v) Upungufu mkubwa wa viwanja vyenye hadhi ya Kimataifa;
- vi) Ukosefu wa viwanda vya kutengenezea vifaa vya michezo nchini na gharama kubwa ya vifaa hivyo vitokavyo nchi za nje;
- vii) Kuhamahama kwa Idara ya Michezo toka Wizara hadi Wizara;
- viii) Ufinyu wa bajeti ya kuendeleza michezo;
- ix) Kutokuwepo na desturi ya wananchi kucheza michezo kwa ajili ya afya zao;
- x) Kushindwa kuwatumia kikamiifu wataalam wachache waliopo nchini;
- xi) Kutojua kwa Taasisi paoja na Vyombo mbalimbali na makundi yanayoshughulikia michezo au kushindwa kwao kutekeleza wajibu wao wa kuendeleza michezo katika sehemu zao;
- xii) Kutokuwa na Sera na mipango mizuri ya kitaifa ya kuendesha michezo;
- xiii) Kutokuwa na muundo na utaratibu wa utawala mzuri wa kuendesha michezo.

2.0 UMUHIMU WA MICHEZO KATIKA JAMII

Michezo ikiwa ni kiungo muhimu cha utamaduni katika jamii yetu, umuhimu wake ni kama ifuatavyo:-

- i) Kujenga na kuimarisha afya njema na maisha bora kwa wote;
- ii) Kujenga tabia ya ushirikiano, upendo, udugu na uzalendo;
- iii) Kujenga taifa lenye nidhamu;
- iv) Kujenga uhusiano, uelewano na mshikamano wa Taifa;
- v) Kujenga moyo wa kishujaa na kujihami kukuza ukakamavu ujasiri na kujiamini;
- vi) Kuwapatia wananchi burudani;
- vii) Kulitambulisha na kulitangaza taifa nje ya mipaka yake;
- viii) Kumjenga mchezaji kuwa mtu kamili kimwili, kiakili na kiroho kuanzia utotoni hadi uzeeni.

3.0 MADHUMUNI YA SERA

Ili kuweza kulikwamua taifa letu katika janga hili la kukosa maendeleo ya kimichezo kwa ajili ya afya bora ya wananchi, sifa na heshima ya Taifa, Wizara yenye dhamana ya maendeleo ya michezo imetambua na kuamua kwamba mbinu pekee ya kutatua matatizo yaliyopo na kuleta mafanikio na maendeleo ya kudumu katika michezo ni kuwa na SERA ambayo itatoa malengo na mipango ya taifa, maelekezo na miongozo ya jumla kuhusu uendeshaji wa michezo katika Taifa.

Umilikaji wa viwanja vya michezo na viwanda vya vifaa vya michezo vilivyopo nchini.

- d) Kuweka utaratibu wa uhusiano wa kimichezo kati ya Tanzania na nchi za nje; kwa mfano mikataba ya ushirikiano n.k;
- e) Kutoa ushauri wa kitaalam popote pale unapotakiwa katika harakati za kuendeleza michezo;
- f) Kuweka utaratibu wa uhusiano katika kuendeleza michezo baina ya Wizara za Serikali na vyombo vingine vya taifa;
- g) Kutoa maelekezo kwa Baraza la Michezo la Taifa kuhusu maendeleo ya michezo kama yalivyofafanuliwa katika sheria ya Baraza la Michezo la Taifa;
- h) Kuweka mipango thabiti ya kuimarisha na kuendeleza Tiba kwa Wanamichezo;
- i) Kuweka mipango thabiti ya kuendeleza michezo kwa wote;
- j) Kuhakikisha kuwa kunakuwepo mafunzo kwa Wataalam wa Michezo na Wanamichezo nchini kwa kushirikiana na mashirika ya kitaifa na kimataifa taasisi mbalimbali na watu binafsi katika kuimarisha na kuendeleza Vyuo vya Michezo nchini hasa kwa kuanzia na Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya.

5.1.2 Wizara yenye dhamana ya Elimu Majukumu yake ni:-

- a) Kuandaa utaratibu wa kufundisha Elimu kwa michezo na michezo kuanzia shule za Msingi, Sekondari na Vyuo vya Ualimu hadi Chuo kikuu;
- b) Kutekeleza kwa ukamilifu azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu Elimu kwa Michezo na Michezo (Physical Education Charter) la 1978 kwa kushirikiana na Mashirika ya kitaifa na Kimataifa yanayojihusisha na michezo na utamaduni kama vile Tume ya Taifa ya Sayansi Elimu na Utamaduni, UNESCO;
- c) Kuhakikisha kwamba walimu wa kufundisha somo la Elimu kwa Michezo na Michezo katika Shule na Vyuo wanaandaliwa vya kutosha;
- d) Kuhakikisha kwamba mashindano ya michezo yanayoendeshwa katika shule za Msingi, Sekondari na Vyuo vya Ualimu yanaimarishwa ili yaendeleo kuchangia upatikanaji wa wachezaji bora wa taifa, pia wenye uwezo wa kuendeleza taaluma ya michezo;
- e) Kushirikiana na Wizara yenye dhamana ya Michezo kutayarisha mitaala pamoja na kuandika vitabu ambavyo vitatumika kufundisha Elimu kwa Michezo na Michezo shuleni na vyuoni kwa misingi ya kuoanisha mafunzo haya na yatakayotolewa na Vyama vya Michezo nje ya taasisi hizo ili kuweka msingi imara wa michezo;
- f) Kuhakikisha kwamba viwanja vya michezo vya shule na vyuo vinaendelea kutunzwa na kutumika kwa madhumuni ya shughuli za michezo;
- g) Kufuatilia utekelezani wa mitaala na mipango yote ya michezo shuleni na vyuoni.

5.1.3 Baraza la Michezo la Taifa

Kazi za Baraza la Michezo la Taifa zimeelezwa wazi wazi katika Sheria ya bunge Na. 12 ya 1967 pamoja na Marekebisho yake katika sheria Na. 6 ya 1971. Jukumu kubwa la Baraza ni kuendeleza michezo nchini kwa kushirikiana na Vyama vya Michezo. Kwa mujibu huo kazi muhimu za baraza ni:

- a) Kuvisaidida na kuvielekeza Vyama vya michezo kwa kuandaa mafunzo kwa viongozi wa vyama na Vilabu vya michezo;
- b) Kutoa kaelekezo kwa vyama vya michezo juu ya ujenzi wa viwanja vya michezo;
- c) Kutafuta vifaa vya Michezo na kuvisambaza kwa wanaovihitaji;

- d) Kuandaa utaratibu wa kujenga uhusiano wa kimichezo kati ya Vyama vya Michezo na wachezaji wenyewe;
- e) Kuchambua na kuthibitisha ratiba za mashindano ya Michezo zinazoandaliwa na Vyama vya Michezo vya taifa;
- f) Kuandaa tamasha la Michezo kitaifa kwa kushirikiana na vyama vya michezo;
- g) Kuishauri Wizara juu ya uhusiano wa kimichezo na mataifa mengine;
- h) Kuandaa na kutekeleza mbinu mbalimbali za kulisimua mwamko wa michezo kwa jumla, kama vile kutengeneza na kutoa medali za michezo, kutoa misaada au nafasi za mafunzo ya michezo (Scholarships), kuendesha zahanati za michezo, n.k;
- i) Kuhakikisha kuwa fedha za Vyama na Vilabu vya Michezo zinakaguliwa na matumizi mabaya ya fedha yanaondolewa katika Vyama hivyo.

5.1.4 Mabaraza ya Michezo ya Mikoa na Wilaya

Kazi za Mabaraza haya zimeelezwa katika Tangazo la Serikali Na. 471 tarehe 16 Novemba, 1990. Shughuli za Mabaraza hayo zitakuwa kama hizo zilizoordheshwa chini ya Baraza la Michezo la Taifa (5.1.3) (a) - (i) kwa utendaji wa ngazi inayohusika.

5.1.5 Vyama vya Michezo

Hivi vimo katika makundi matatu makubwa.

- a) Vyama vya ridhaa vilivyosajiliwa na Msajili wa vyama vya michezo na kujishirikisha na Baraza la Michezo la Taifa;
- b) Mashirikisho ya Michezo ambayo yameundwa na taasisi mbalimbali ili kutoa burudani za kimichezo kwa wafanyakazi, kuwakutanisha wachezaji wao ili wafahamiane, pia kuwashindanisha katika michezo inayohusika na kupata mabingwa wao katika ngazi ya Taifa;
- c) Vyama vya michezo ya kulipwa ambavyo vimesajiliwa na Wizara ya Mambo ya ndani.

Wajibu mkubwa wa chama cha michezo ni kuwaunganisha wanamichezo unaohusika Kitaifa na kusimamia maendeleo ya michezo huo. Kazi muhimu za vyama vya michezo:-

- a) Kuandaa Katiba sahihi za kuwaunganisha wanachama zinazoonyesha waziwazi madhumuni ya Chama kinachohusika, misingi ya upatikanaji fedha, taratibu za uchaguzi wa viongozi, kazi zitakazofanywa kwa kipindi Fulani, n.k.;
- b) Kuandaa mashindano ya kuendeleza michezo ndani na nje ya nchi;
- c) Kuweka kumbukumbu za maendeleo ya wachezaji wake bora;
- d) Kupata vifaa vya kuendeleza michezo na kujenga viwanja vya michezo kwa kushirikiana na Baraza la Michezo la Taifa na Vyombo vingine vya michezo;
- e) Kuweka utaratibu wa kuendesha mashindano mpaka vijijiji;
- f) Kutunza hesabu za fedha na kutoa taarifa yake kwa Baraza la Michezo kila mwaka;
- g) Kulinda na kusimamia nidhamu ya vilabu, wanachama na viongozi mbalimbali.

5.1.6 Vilabu vya Michezo

Wajibu wa Vilabu vilivyosajiliwa na msajili wa Vyama vya Michezo utakuwa kama ulivyowekwa katika Katiba zake. Hata hivyo wajibu mkubwa wa kila Kilabu ni kulea wachezaji wake na kuendeleza michezo au michezo iliyokubalika kikatiba.

5.1.7 Kamati ya Taifa ya Olimpiki (TOC)

Kamati hii inawakilisha Tanzania katika Kamati ya Kimataifa ya Olimpiki. Wanachama wake wakuu ni Vyama vya Taifa vya Michezo inayochezwa katika Olimpiki na katika michezo ya Jumuiya ya Madola. Kwa mujibu wa Sheria na maelekezo ya Kamati ya Kimataifa ya Olimpiki, kazi kubwa ya Kamati ya Taifa ni kufanya maandalizi ya timu za mashindano ya Kimataifa. Hata hivyo kwa mujibu wa taratibu zetu za uongozi wa michezo, Kamati hii inadhibitiwa na Baraza la Michezo la Taifa. Kwa hiyo:-

- i) Itashirikaina na Vyama vya Michezo, Baraza la Michezo la Taifa na Wizara yenye dhamana ya michezo kuandaa timu zinazoshiriki katika mashindano ya Kimataifa na kuhakikisha kwamba maandalizi yanafanywa ili kulitea Taifa ushindi;
- ii) Ikishirikiana na Vyama vya Michezo, Baraza la Michezo la Taifa na Wizara yenye dhamana ya michezo na vyombo vingine vinavyojihusisha na michezo na vyombo vingine vinavyojihusisha na michezo. Kamati ya Olimpiki itaendeleza mafunzo ya maadili na malezi mema ya Olimpiki kwa vijana.

5.1.8 Wizara mbalimbali, Idara za Serikali, Mashirika ya Umma, Makampuni na Watu Binafsi

a) Wizara zenye majeshi, Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga taifa na Wizara ya Mambo ya Ndani.

- i) Wakati wa amani majeshi yanayo nafasi nzuri ya kuwashirikisha vijana wake katika michezo ili kujenga afya zao, kuwaleta pamoja na kuwawezesha kufahamiana. Aidha kwa kuwa askari ni vijana wanao uwezo mkubwa wa kuliwakilisha Taifa katika michezo na mashindano ya Kimataifa. Kwa hiyo juhudi za kuendesha michezo katika vikosi na kuvishindanisha hadi ngazi ya taifa zizidi kuimarishwa na Kuendelezwa;
- ii) Wizara zenye majeshi zitaendelea kushirikiana na Wizara yenye dhamana ya michezo pamoja na vyama vya michezo kuweka taratibu ambazo zitayawezesha majeshi kutoa wawakilishi wengi kitaifa. Taratibu hizo ni pamoja na kutoa mafunzo kwa walimu na waamuzi wa michezo mbalimbali, kupata vifaa vya kutosha vya kufundishia michezo na kushindana na kutengeneza viwanja vinavyofaa kwa mashindano;
- iii) Majeshi pia yanayo jukumu la kueneza kukuza michezo kwa wote ndani ya majeshi yenyewe kwa kuwa na utaratibu unaotekelezeka na kuwashirikisha askari wenye umri mkubwa katika michezo na mazoezi ya mwili. Kwa hiyo michezo ya ndani itabidi ipewe umuhimu maalumu kwa kujengewa viwanja pamoja na kupatiwa vifaa vinavyohitajika;
- iv) Idara ya Uhamiaji itadhibiti uingiaji nchini wa wachezaji na walimu wanaoweka mikataba na vilabu bila kufuata taratibu za nchi.

b) Wizara ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa

- i) Ofisi za Mikoa na Wilaya za Wizara hii zinao wajibu wa kutoa maelekezo kwa ngazi zinazohusika kuhusu muundo, sera ya kuendeleza michezo na majukumu mengine kama yanavyotajwa katika kanuni za Baraza la Michezo kwa ngazi inayohusika;

- ii) Kuunganisha shughuli za vyama vya Michezo kwa kuandaa mashindano ya michezo ya vyama hivyo katika sherehe za tamasha za kimkoa na wilaya;
- iii) Kuratibu shughuli za vyama vya michezo Mikoani, wilayani na katika Halmashauri za Miji kwa kuwapa ushauri juu ya Sera, mafunzo na misingi ya kupata fedha za kuendeleza michezo;
- iv) Kushirikiana na viwanda na mashirika yaliyomo mkoani kuandaa utaratibu wa kueneza michezo kwa wote viwandani na katika maeneo yanayozunguka;
- v) Kuandaa mpango wa mkoa, wilaya au mji wa muda mfupi na mrefu na kuweka taratibu za utekelezaji kwa ajili ya kuleta maendeleo katika michezo;
- vi) Kujenga viwanja vya michezo na maeneo ya burudani;
- vii) Kudhibiti na kuhakiki matumizi halali ya maeneo yaliyotengwa kwa ajili ya michezo na burudani.

c) Wizara ya Kazi na Maendeleo ya Vijana

- i) Kushirikisha vijana katika michezo;
- ii) Kuandaa sehemu za burudani kwa vijana;
- iii) Kuhimiza idara ya Ustawi wa Jamii kuanzisha vikundi vya michezo kwa ajili ya watu wenye mahitaji maalum;
- iv) Kuhamasisha vijana wote katika kushiriki michezo.

d) Wizara ya Afya

Ihamasike na kuandaa utaratibu wa kuimarisha huduma ya tiba ya Wanamichezo:-

- i) Kuweka vifaa vya uchunguzi vya kimichezo na wataalam katika hospitali za rufaa ili kuweza kufanya utafiti mbalimbali;
- ii) Kuweka kliniki za michezo katika kila uwanja mkubwa wa michezo;
- iii) Kuanzisha somo la tiba ya wanamichezo katika vyuo vya tiba nchini.

e) Wizara ya Viwanda na Biashara

Hii ina jukumu la kuhamasisha na kushawishi wenye viwanda na wewekezaji vitega uchumi:-

- i) Kutengeneza vifaa vya michezo ili kupunguza gharama za kuviagiza nje;
- ii) Kushawishi wenye uwezo kuagiza vifaa vya michezo na kuanzisha maduka ya vifaa hivyo;
- iii) Maendeleo ya michezo nchini itafanywa kuwa ni eneo la uwekezaji wa rasilimali katika sera ya kuhimiza uwekezaji wa rasilimali (*Investment Promotion Policy*).

f) Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Mijini

- i) Itaendelea kutenga maeneo ya kujenga viwanja vya michezo na vya burudani katika miji, vijiji, shule, vyuo, viwanda na taasisi nyinginezo;
- ii) Itahakikisha kwamba viwanja vya michezo na maeneo ya burudani popote yalipo yanalindwa na kutumiwa kwa madhumuni yaliyokusudiwa;
- iii) Itahakikisha kuwa wenye viwanja vya michezo mjini na vijijini wanapewa hati miliki.

g) Wizara ya Maliasili, Utalii na Mazingira

Kwakuwa michezo inayo nafasi kubwa ya kuleta watalii nchini, Wizara hii itashiriki katika kuiendeleza michezo kwa:-

- i. Kuanzisha utaratibu wa kuwa na viwanja vya michezo katika mahoteli, mbuga za wanyama na vituo vingine vya kitalii.
- ii. Kuzitumia timu zetu za michezo kutangaza maeneo ya utalii nchini watokapo nchini kwenda kudheza nchi za nje.

h) Wizara Nyingine, Idara za Serikali, Mashirika ya Umma, Makampuni na Watu binafsi

- i. Wote watawajibika kutoa nafasi kwa wafanyakazi kushiriki katika michezo;
- ii. Kila Wizara, Idara ya Serikali, Shirika, Kampuni na Watu binafsi, watakuwa na watalam wa michezo katika sehemu zao za kazi au maeneo wanakoishi ili wafundishe michezo katika taasisi zao;
- iii. Kila wizara, Idara, Shirika, Kampuni na Watu binafsi, watakuwa na mipango ya hali na mali kwa ajii ya maendeleo ya michezo nchini;
- iv. Mashirika na Makampuni yatakuwa mstari wa mbele katika kutoa michango ya hali na mali kwa ajili ya maendeleo ya michezo nchini;
- v. Wizara, Idara na Makampuni, yatawaendeleza wafanyakazi wao wenye vipaji vya michezo kwa kuwachezesha katika timu za mahali pa kazi na kuwaruhusu kushiriki katika mashindano mengine.

5.2 UCHAGUZI WA VIONGOZI WA MCHEZO

Kwa mujibu wa taratibu zilizopo, vyombo vyote vya michezo vinaongozwa na kutawaliwa na Sheria na katiba zilizopo. Mfumo wa uongozi na utawala uliopo sasa katika ngazi ya taifa, Mikoa na Wilaya, utaendelezwa hadi ngazi ya vijiji kwa madhumuni ya usimamizi mzuri wa mchezo katika ngazi zote.

5.2.1 Baraza la Michezo la Taifa likishirikiana na vyama na Vilabu vya Michezo litaan daa utaratibu mzuri na kuweka Kanuni thabiti kuhusu usimamizi wa fedha, utunzaji wa mali za vyama, vilabu na vyombo vingine inavyohusika na michezo.

5.2.2 Wizara zenye dhamana ya michezo na Baraza la Michezo la Taifa kwa kupitia vyama vya Michezo, watahakikisha kuwa watu wanaopewa dhamana ya uongozi wa michezo ni watu walio na sifa zinazokubalika.

Kwa mujibu huo kiongozi wa michezo atatakiwa awe na sifa zifuatazo:-

- i) Awe na utaalam wa mchezo anaotaka kuongoza;
- ii) Awe na uzoefu wa kuongoza pia na taaluma za uongozi wa michezo;
- iii) Awe na nidhamu inayokubalika;
- iv) Awe ni raia wa Tanzania;
- v) Awe mzalendo na mwenye kupinda michezo;
- vi) Awe mwaminifu, mpenda haki na mkweli.

Vyombo vinavyohusika na usimamizi wa uchaguzi kwa kila ngazi vitatayarisha utaratibu unaofaa wa jinsi ya kuwapata viongozi wenye sifa zinazo

takiwa.

5.2.3 Kwa ajili ya kuepusha umilikaji wa muda mrefu wa vyombo vya michezo na wanaocha guliwa kuviongoza, uwe utaratibu wa kila chombo cha michezo kwamba viongozi wake wa juu (Mwenyekiti, Katibu na Mweka Hazina) wata ruhusywa kugombea nafasi kila kipindi, isipokuwa kamati ya Olimpiki (TOC). viongozi wake watagombea kwa vipindi vi wili vya miaka mine kila kipindi. Baada ya muda huo kiongozi anaweza tu kuwa mjumbe wa kushirikishwa.

6.0 UTARATIBU NA UENDESHAJI WA MCIDHEZO MBALIMBALI

Maeneo na makundi yafuatayo ndiyo yatakozizingatiwa katika utaratibu na uendeshaji wa michezo:

- i) Michezo ya Jadi
- ii) Michezo kwa Wote
- iii) Michezo ya Mashindano
- iv) Michezo kwa ajili ya vikundi vyenye mahitaji maalum;
- v) Michezo na mazoezi ya viungo kwa wanawake;
- vi) Michezo ya kulipwa;

6.1 Michezo ya Jadi:

Hii ndiyo itakayoendelea kuonyesha na kudhihirisha kwa vizazi vyetu vijavyo na kwa wageni kwamba Utamaduni wetu wa asili ulijumuisha michezo. Ili kuifufua, kuieneza na kuieneza na kuiendeleza michezo hiyo itabidi:-

- a) Ufanyiwe utafiti kuhusu aina yake, sheria na kanuni za kuiendesha;
- b) Ifundishwe Vijijini na Mijini na hasa shuleni kulingana na mazingira;

c) Iandaliwe wataalam wa kuiendesha katika ngazi zote, aidha iandaliwe vifaa pamoja na viwanja;

d) Iandaliwe mashindano kuanzia ngazi ya kijiji hadi Kitaifa kwa ajili ya kupata mabingwa wake.

6.2 Michezo kwa Wote:

Haki ya kila binadamu kupata fursa ya kufanya mazoezi ya viungo na kucheza imetamkwa katika mwongozo wa Kimataifa kuhusu Elimu kwa Michezo uliopitishwa na Shirika la Umoja wa Mataifa na Elimu, Sayansi na Utamaduni (UNESCO), mwaka 1978. Kwa kuwa lengo la Michezo ni kumjenga mtu mwenye afya bora, mwenye hamasa ya kutenda, mwenye msukumo wa kazi na aliyejengeka kimwili na kiakili, umma wote wa Tanzania hauna budi kushiriki kikamilifu katika michezo na mazoezi ya viungo.

Kama alivyowahi kusema Rais wa kwanza wa Tanzania alipokuwa akifunga michezo ya Majeshi mwaka 1978, “Mazoezi ya mwili ni jambo la lazima kama kupumua. Watoto, Vijana wetu na watu wazima, lazima wajenge tabia ya kufanya mazoezi ya mwili. Mazoezi ya mwili humwezesha mtu viungo vyake kufanya kazi vizuri. Michezo itumike kujenga miili imara na akili safi.”

Ili kuweza kufikia shabaha ya kueneza michezo kwa wote itabidi:-

- a) Serikali kwa kutumia vyombo mbalimbali kama vile radio, televisheni, magazeti, n.k., itaelimisha kikamilifu umma wote wa Tanzania juu ya umuhimu na faida za kushiriki katika michezo na mazoezi ya viuongo kwa manufaa yao;
- b) Serikali kwa kutumia Wizara zake—Wizara yenye dhamana ya Michezo; Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia na Watoto; Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Mijini; Wizara yenye dhamana ya Elimu; Wizara ya Utalii, Maliasili na Mazingira; Wizara ya kazi na Maendeleo ya Vijana; Wizara ya Serikali za Mitaa na Tawala za Mikoa; zitawajibika kutenga na kuhifadhi maendeleo ya viwana vya michezo na burudani popote pale penye maskani ya watu na katika shule;
- c) Wizara yenye dhamana ya michezo kwa kushirikiana na Wizara ya biashara na Viwanda na Sekta ya binafsi, watahakikisha kuwa viwanda vya kutengeneza vifaa vya michezo nchini vinaimarishwa ili kupunguza uhaba wa vifaa hivyo;
- d) Vifaa vya michezo vya aina mbalimbali vinavyoagizwa kutoka nje kwa madhumuni ya michezo vitozwe kodi nafuu;
- e) Wizara yenye dhamana ya Elimu itaandaa na kutekeleza mikakati ya kufundisha elimu kwa michezo na michezo katika ngazi zote za elimu (Shule za Msingi, Sekondari, Vyuo vya Ualimu na Vyuo Vikuu) kwa kumwezesha kila mwananchi kujenga tabia ya kushiriki katika michezo na mazoezi ya viungo akiwa na elimu na stadi za kuwezesha kushiriki;
- f) Wizara yenye dhamana ya Michezo itashauri, itahimiza na itasimamia uendeshaji wa michezo ya jadi kama kichocheo cha kushiriki katika michezo kwa wote;
- g) Vikundi vya sanaa vilivyoko Mijini na Vijijini vitatumika kuwahamasisha wananchi kushiriki katika michezo.

6.3 Michezo ya Mashindano:

Hii ni michezo ya timu au ya mchezaji mmoja mmoja inayochezwa popote duniani kirafiki au kimashindano, ikitawaliwa na sheria za Kimataifa. Ili kuweza kupata ushindi katika mashindano ya aina hii, ujuzi na uwezo wa hali ya juu kwa kila mchezaji huhitajika. Kwa hiyo wanamichezo wanaochaguliwa kuwakiisha Taifa katika mashindano ya Kimataifa itabidi wawe wamefikia viwango vya Kitaifa na Kimataifa.

Ili tuweze kupata wachezaji bora wa kutuwakilisha yafuatayo lazima yazingatiwe:-

- a) Ufundishaji wa mchezo uimarishwe katika shule tunakoweza kuwapata kwa wingi wanamichezo chipukizi wenye vipaji ambao wataendelezwa na hatimaye kuwa mabingwa wa Taifa. Kwa hiyo elimu kwa michezo iwe ni sehemu muhimu ya masomo kwa wanafunzi wote shuleni;
- b) Utaratibu wa mashindano utakaoshirikisha wachezaji wengi utaandaliwa katika ngazi zote—Mikoa, Wilaya, Vijiji—Mashindano ya uchaguzi wa wachezaji walio bora yaanzie katika ngazi ya Vijiji, yahusishe shule, vyuo, majeshi, timu za Mashirika ya umma, Makampuni na vilabu vya watu binafsi. Aidha uwepo mfumo wa kushindanisha mabingwa wa makundi mbalimbali ili kupatikana na wachezaji bora kwa ajili ya mashindano ya kiwango cha juu zaidi;
- c) Wizara yenye dhamana ya michezo itashirikiana na Wizara nyingine pamoja na taasisi zinazojihusisha na michezo kuansisha mafunzo, vituo vya tiba na vyuo vya michezo vitakavyowaandaa wachezaji na wataalam wengi na wenye ujuzi katika fani mbalimbali za michezo;
- d) Huduma za michezo kama vile vifaa na viwanja vya michezo na tiba kwa wanamichezo

zitaansishwa na zitaendelezwa katika ngazi zote. Aidha wawakilishi wa Taifa watapewa motisha mbalimbali watakapokuwa katika kambi za maandalizi, kwa mfano malazi na chakula bora, bima na matibabu;

- e) Mabingwa watakoachaguliwa kuwakilisha Taifa katika mashindano ya Kimataifa wataandaliwa kuzingatia maadili ya Taifa letu, ili wajue kuwa wao ni mabalozi wetu wakiwa katika mashindano hapa nchini au ugenini.

6.4 Michezo kwa Vikundi vyenye mahitaji maalum:

Faida za michezo ni muhimu pia kwa watu wenye mahitaji maalumu kwa mfano:- wale mavu wa viungo, wasioona, viziwi, watu wenye taahira ya akili na aina nyingine za ulemavu. Mojawapo ya Malengo ya Sera hii ni kutaka jamii na vyombo vinavyosima michezo kuimarisha huduma za mimichezo kwa watu wenye mahitaji maalumu kwa:-

- a) Kuwapatia vifaa vya michezo na viwanja;
- b) Kufunza wataalam wa michezo kwa walemavu na watu wenye taahira ya akili;
- c) Kuandaa mashindano maalum na kuwawezesha kushiriki katika mashindano Kitaifa na Kimataifa;
- d) Kurekebisha sheria na kanuni zinazotawala michezo kwa watu wenye mahitaji maalum.

6.5 Michezo na mazoezi ya viungo kwa ajili ya Wanawake:

Kutokana na mila kongwe zinazokandamiza wanawake, wanawake wa Tanzania hawakuwa wakishiriki kikamilifu katika shughuli za michezo na mazoezi ya viungo. Hata wale waliobahatika kucheza katika ujana wao kabla ya kuolewa, hujikuta wanalazimika kujitoka katika michezo mara wanapoolewa. Athari kubwa ya tabia hii imekuwa ni kudhoofisha afya za akinamama wenyewe na kuwapunguzia uwezekano wa kuwahamasisha watoto wapende kucheza wangali wachanga.

Wizara yenye dhamana ya michezo kupitia Baraza la Michezo, Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Wanawake na Watoto; Wizara ya Kazi na Maendeleo ya Vijana na Jumuiya ya Vijana na Wanawake, zitafanya juhudi za makusudi za kuwahamasisha wanawake kushiriki katika michezo na mazoezi ya viungo ili kujenga afya zao na kuwawezesha kuwalea watoto wa Tanzania kimichezo.

Juhudi zitakazofanyika ni:-

- a) Kuandaa na kufanya kampeni za kuelimisha jamii juu ya umuhimu wa wanawake kushiriki katika michezo na kufanya mazoezi ya viungo;
 - b) Kuanzisha vyama vya michezo na mazoezi ya viungo kwa ajili ya wanawake;
 - c) Kutoa upendeleo wa makusudi kwa wanawake kushika nafasi za uongozi wa michezo aidha kupata nafasi za mafunzo na utaalum katika Nyanja ya michezo;
 - d) katika michezo na mazoezi ya viungo kwa ajili ya maendeleo yao.
- d) Kuelimisha jamii juu ya athari za baadhi ya mila na desturi katika ushiriki wa wanawake katika michezo na mazoezi ya viungo kwa ajili ya maendeleo yao.

6.6 Michezo ya kulipwa

Hii ni michezo ambayo mchezaji hucheza kwa kulipwa chini ya mkataba maalum ambao hukubalika kati ya mmilikaji na mchezaji. Kutokana na hatua ambayo Tanzania imeshafika katika baadhi ya michezo ya ridhaa hususan mpira wa miguu na ili kuweka misingi thabiti katika uendelezaji wa vipaji na maslahi ya wachezaji sera hii inaruhusu michezo ya kulipwa.

7.0 UJENZI NA UTUNZAJI WA VIWANJA VYA MICHEZO

Huduma muhimu za kukuza na kuendeleza michezo ni pamoja na ubora wa viwanja vya michezo. Kwa sababu hiyo:-

- i) Serikali katika ngazi zake zote, kwa kushirikiana na wananchi itahakikisha kwamba vinakuwepo viwanja bora na vya kutosha na kumbi bora na za kutosha. Aidha yatatengwa maeneo maalum kwa ajili ya viwanja vya michezo na kumbi mbalimbali;
- ii) Kila taasisi yenye kiwanja au viwanja vya michezo itavitunza vizuri viwanja hivyo ili viweze kudumu;
- iii) Viwanja vikubwa (Stadium) vitatunzwa vizuri na vitakuwa chini ya uangalizi wa mameneja, wenye taaluma ya viwanja vya michezo;
- iv) Taasisi mbalimbali, mashirika na makampuni yatahimizwa kujenga viwanja vya michezo kwa ajili ya wafanyakazi wao;
- v) Kila Kilabu ya mchezo ihimizwe kuwa na uwanja wake wa michezo;
- vi) Watu binafsi wenye uwezo wapewe dhamana ya kujenga viwanja au kumbi zenye sifa za kitaifa na kimataifa ili mradi michoro na vipimo vya viwanja/kumbi view vimeidhinishwa na Wizara yenye dhamana ya michezo;
- vii) Uvamizi wa viwanja vya michezo itakuwa ni kosa na sheria zitungwe kuwaadhibu wale wote watakaovamia viwanja vilivyotengwa kwa ajili ya michezo katika ngazi zote; mijini, mikoani, wilaya na vijijini.

8.0 MAFUNZO KAMA MSINGI WA MAENDELEO YA MICHEZO

Ili michezo iendeleo nchini mipango ya makusudi ya kuendeleza lazima ifanywe:-

1. Somo la Elimu kwa Michezo liwe moja ya masomo ya msingi (coresubjects) katika shule na vyuo vya ualimu.
2. Mafunzo yaanzie katika shule za msingi na yashirikishe wanafunzi wote ili:-
 - i) Kumjenga kila mmoja kiafya;
 - ii) Kumjengea kila mmoja tabia ya kupenda kushiriki katika michezo na mazoezi ya viungo ili baadaye aweze kushiriki vema katika michezo kwa wote;
 - iii) Kumpatia kila mwanafunzi stadi za msingi za michezo mablimbali zitakazomwezesha hapo baadaye kuchagua kwa uhakika mchezo anaoupendelea na kuumudu zaidi;
 - iv) Kutumia fursa hiyo kutambua watoto wenye uwezo na vipaji maalum vya michezo ambao wataendelezwa ili wawe mabingwa wa Taifa wa baadaye.

3. Wizara yenye dhamana ya Elimu itahakiksha kwamba:-

- i) Muhtasari wa mafundisho ya Elimu kwa michezo ulioandaliwa kwa makusudi ya

- kujenga misingi inayotakiwa katika shule za msingi na sekondari imechapishwa na kutolewa kwa shule zote na kutumiwa ipasavyo. Aidha somo la michezo litahiniwe katika ngazi zote;
- ii) Ualimu wa somo la elimu kwa Michezo ufundishwe katika Vyuo vyote vya ualimu na kutahiniwa. Pia pawepo fursa wa fursa kwa wanachuo wenye vipaji vya michezo kupewa mafunzo ya ziada (specialization) katika vyuo maalum vya michezo ili wakihitimu washughulikie watoto wenye vipaji vya michezo;
 - iii) Mafunzo maalum ya ualimu wa Elimu kwa michezo (Physical Education Certificate Course) yanayoendeshwa katika Chuo cha Ualimu Butimba yatolewe katika vyuo vingi zaidi kwa madhumuni ya kutoa walimu bora na wengi wa kuimarisha ufundishaji wa michezo katika shule za Sekondari na Vyuo. Aidha mafunzo ya aulimu wa elimu kwa michezo ngazi ya diploma yatolewe;
 - iv) Wataalam wa Michezo wanahitimu mafunzo yao katika Chuo Kikuu cha Dar es Salaam na Vyuo Vikuu vya nje watapata ajira zitakazohimiza matumizi ya Elimu waliyopata chuoni.

4. Mafunzo kwa Timu za Taifa:

Mafunzo kwa timu za Taifa yana kusudi kuwaleta pamoja wachezaji walioteuliwa kutoka katika makundi mbalimbali na kuwawezesha kucheza kama timu. Aidha yanakusudia:-

- i) Kumwandaa mchezaji kuwa katika hali ya kiwango cha juu (Top level performance) wakati wote;
- ii) Kuwezesha mchezaji kufikia lengo lake la kuwa nyota kamili ya Taifa;
- iii) Kuwaandaa wachezaji kimaadili ili wawe na ari ya kuliwakilisha Taifa lao.

Ili kufanikisha madhumuni haya vyombo vinavyohusika na maandalizi ya timu vitaweka utaratibu wa kudumu wa kuifundisha timu kwa pamoja hivyo kupata muda wa kutosha wa kumshughulikia kila mchezaji binafsi kadri ya mahitaji yake.

Utaratibu huo uwe na yafuatayo:-

a) Programu ya mafunzo—hii ionyeshe

- i) Muda wa kukutanisha timu;
- ii. Mtiririko wa mafunzo;
- iii. Michezo ya majaribio

Utaratibu wa mafunzo ya kudumu utamwezesha mwalimu wa timu ya Taifa kuwaelewa vizuri wachezaji wake na kugundua ubovu au uzuri wa timu yake ili afanye marekebisho yanayostahili. Pia katika muda huo mwalimu anaweza kuongeza au kupunguza wachezaji wanaostahili kuliwakilisha Taifa vizuri.

b) Wakati wa maandalizi ya timu za Taifa kwa ajili ya mashindano ya Kimataifa, ihakikishwe kuwa utafiti wa awali wa mahali yatakapofanyika mashindano umefanywa na wataalam wanaohusika. Vivyo hivyo timu zetu ni sharti zifanyie mazoezi katika maeneo yenye mazingira yanayofanana na ya pale yatakapofanyika mashindano. Endapo mashindano yatafanyikia kwenye nchi au mji wenye joto, mazoezi nayo yafanyikie kwenye eneo lenye

joto, kwa muda wa kutosha ili kuruhusu miili ya wachezaji kuwa inakubaliana na hali hiyo wakati wote wa mashindano.

Katika suala zima la kuwathamini wanamichezo wetu, zitatolewa huduma muhimu ambazo zitaimarisha afya zao, zitakuza ari ya kucheza, kukuza ufundi wa binafsi na wa timu na kuwatia hamasa ya kuzidi kupenda kucheza hususan katika timu ya taifa. Wizara yenye dhamana ya michezo kwa kupitia Baraza la Michezo la Taifa na Vyombo vinavyosimamia michezo itaweka utaratibu utakaowezesha huduma hizo kutolewa. Huduma zifuatazo zitapewa kipaumbele:-

10.1 Huduma za Afya:

- a) Mchezaji lazima achunguzwe afya yake na kuwekewa kumbukumbu zote za kiafya kwa kipindi chote;
- b) Wachezaji wawapo kambini lazima wahudumiwe na daktari mwenye taaluma ya tiba ya wanamichezo;
- c) Utaratibu wa matibabu kwa wanamichezo ujumishe mafunzo juu ya athari za kutumia madawa ya kuongeza nguvu wakati wa michezo. Aidha uwekwe utaratibu wa kuchunguza wachezaji dhidi ya utumiaji wa madawa hayo.

Ili kufanikisha madhumuni haya vyombo vinavyohusika na maandalizi ya timu vitaweka utaratibu wa kudumu wa kuifundisha timu kwa pamoja hivyo kupata muda wa kutosha wa kumshughulikia kila mchezaji binafsi kadri ya mahitaji yake.

Utaratibu wa mafunzo ya kudumu utamwezesha mwalimu wa timu ya Taifa kuwaelewa vizuri wachezaji wake na kugundua ubovu au uzuri wa timu yake ili afanye marekebisho yanayostahili. Pia katika muda huo mwalimu anaweza kuongeza au kupunguza wachezaji wanaostahili kuliwakilisha Taifa vizuri.

- b) Wakati wa maandalizi ya timu za Taifa kwa ajili ya mashindano ya Kimataifa ihakikishwe kuwa utafiti wa awali wa mahali yatakapofanyika mashindano umefanywe na wataalam wanaohusika. Vivyo hivyo timu zetu ni sharti zifanyie mazoezi katika maeneo yenye mazingira yanayofanana na ya pale yatakapofanyika mashindano. Endapo mashindano yatafanyikia kwenye nchi au mji wenye joto, mazoezi nayo yafanyikie kwenye eneo lenye joto, kwa muda wa kutosha ili kuruhusu miili ya wachezaji kuwa inakubaliana na hali hiyo wakati wote wa mashindano.

9.0 UTEUZI WA TIMU YA TAIFA

Nia ya serikali ni kuona kwamba kila mchezo unaochezwa hapa nchini unakuwa na timu ya taifa. Utaratibu wa uteuzi wao unaweza kutofautiana hapa na pale kufuatana na mazingira ya mchezo wenyewe. Hata hivyo mbinu zifuatazo zitumiwe:-

- 1) Mashindano ya Wilaya na Mikoa yaimarishwe na yatumiwe katika kuchagua wachezaji wa taifa. Pamoja na mashindano hayo mengine ya kitaifa kwa mfano Ligi za Taifa, mashindano ya Mashirika ya Umma, ya majeshi ya Wizara na Idara za Serikali, ya shule, Vyuo na ya Kilabu Bingwa nayo yatumike katika kuchagua timu za taifa kwa michezo mbalimbali;
- 2) Ili kufanikisha zoezi la uteuzi, vyombo vinavyohusika viunde kamati maalum za wataalamu

- ambazo zitapewa madaraka ya kuchagua wachezaji wazuri kutokana na michezo mbalimbali;
- 3) Uteuzi wa timu ya taifa utafanywa na kamati ya wataalam ya kitaifa ambayo itakuwa imeundwa na chama cha taifa cha mchezo unaohusika. Uteuzi wa mwisho wa timu ya taifa utafanywa na mwalimu wa timu hiyo;
 - 4) Kila chama cha mchezo ambao unashindaniwa kitaifa na kimataifa lazima kiwe na timu mbili za kudumu ambazo ni timu za vijana na timu za wakubwa. Mtiririko huu lazima uanzie kwenye vilabu vya michezo mbalimbali, vyama vya wilaya, mkoa hadi ngazi ya taifa.

9.1 Malezi ya Wachezaji wa Timu ya Taifa:

Wachezaji wa taifa hata wale wa mkoa na wilaya hawana budi kuelewa nafasi waliyo nayo katika kuliletea taifa lao sifa na maendeleo kupitia katika michezo. Ili kufanikisha azma hii:-

- 1) Serikali itahakikisha kwamba wachezaji wa taifa na ngazi nyingine wanaelewa maadili ya nchi na kucheza kwa kutetea taifa. Kwa hiyo kila chombo chenye wachezaji kifanye juhudi kuwapa malezi bora;
- 2) Wizara yenye dhamana ya michezo kupitia Baraza la Michezo la Taifa na vyombo vingine vya michezo vya kitaifa itatayarisha mafunzo ya nadharia juu ya maadili ya nchi kwa wanamichezo wakati timu zinapokuwa katika maandalizi kwa ajili ya uwakilishi wa Wilaya, Mkoa na Taifa;
- 3) Wachezaji lazima watambue kwamba ni sifa na heshima kubwa kuchaguliwa kwenye timu za Wilaya, Mkoa na Taifa. Lazima wajenge nidhamu nzuri ya hali ya juu na tabia nzuri pia;
- 4) Ili kumsaidia mchezaji kujenga nidhamu ya kimchezo zitakuwepo sheria na kanuni, za michezo ambazo zitamtawala mchezaji awapo kambini, mazoezini na wakati wa mashindano. Baraza la Michezo la Taifa litashirikiana na vyama vya michezo vya Taifa kutunga sheria na kanuni hizo;
- 5) Mchezaji anayewakilisha wilaya, mkoa na taifa ahesabiwe yuko kazini. Kwa hiyo atapewa haki zake zote kulingana na Kanuni za Utumishi endapo ni mfanyakazi.

10.0 HUDUMA ZA WANAMICHEZO

Katika suala zima la kuwathamini wanamichezo wetu, zitatolewa huduma muhimu ambazo zitaimarisha afya zao, zitakuza ari ya kucheza, kukuza ufundi wa binafsi na wa timu na kuwatia hamasa ya kuzidi kupenda kucheza hususan katika timu ya taifa. Wizara yenye dhamana ya michezo kwa kupitia Baraza la michezo la Taifa na Vyombo vinavyosimamia michezo itaweka utaratibu utakaowezesha huduma hizo kutolewa. Huduma zifuatazo zitapewa kipaumbele:-

10.1 Huduma za Afya:-

- a) Mchezaji lazima achunguzwe afya yake na kuwekewa kumbukumbu zote za kiafya kwa kipindi chote;
- b) Wachezaji wawapo kambini lazima wahudumiwe na daktari mwenye taaluma ya tiba ya wanamichezo;
- c) Utaratibu wa matibabu kwa wanamichezo ujumuishe mafunzo juu ya athari za kutumia

madawa ya kuongeza nguvu wakati wa michezo. Aidha uwekwe utaratibu wa kuchunguza wachezaji dhidi ya utumiaji wa madawa hayo.

10.2 Huduma ya Chakula:

Wachezaji wawapo kambini, mazoezi na kwenye mashindano lazima wapatiwe malazi mazuri na chakula cha kutosha chenye viini vyote vinavyohitajika katika kujenga mwili na afya bora.

10.3 Motisha mbalimbali:

Motisha zinazostahili kutolewa kwa wachezaji ni pamoja na posho za kujikimu, tuzo kwa kuliletea taifa sifa na mafunzo ya hali ya juu katika taaluma ya mchezo unaohusika. Aidha, wanamichezo wastaafu watapewa kipaumbele katika kupewa nafasi za mafunzo ya juu na watatambuliwa kitaifa. Wachezaji watapatiwa vifaa muhimu vya mazoezi na vya mashindano. Aidha, wataelimishwa juu ya umuhimu wa kuvitunza.

10.4 Huduma ya Bima:

Wachezaji wa timu za taifa lazima watawekewa bima katika kipindi chote cha mashindano yanayohusika. Aidha vilabu vya michezo vitawawekea bima wachezaji wao.

10.4 Huduma ya Bima:

Wachezaji wa timu za taifa lazima watawekewa bika katika kipindi chote cha mashindano yanayohusika. Aidha vilabu vya michezo vitawawekea bima wachezaji wao.

11.0 VYOMBO VYA HABARI KATIKA KUENDELEZA MICHEZO

Ili umma uweze kushiriki kikamilifu katika michezo, lazima uelimishwe na kuhamasishwa, kwa:-

- a) Kushirikisha vyombo vya habari katika kutoa makala maalum za kielimu katika michezo;
- b) Kuwaelimisha maandishi wa habari katika taaluma ya michezo ili habari zinazotolewa ziwe sahihi;
- c) Kuhakikisha kwamba habari za michezo zenye faida kwa wanamichezo zinapatikana wakati wote;
- d) Kuhakikishwe kuwa maandishi wa habari za michezo wanapewa nafasi ya kujifunzia taaluma ya uadhishi wa michezo.

12.0 UGHARAMIAJI WA MICHEZO

Aina zote za michezo zinahitaji fedha za kuiendesha. Ili kupata fedha za kutosha kuigharamia itabidi vyombo mbalimbali vishirikiane. Hii ni pamoja na Serikali Kuu, Serikali za Mitaa/Miji, Mashirika ya Umma, Makampuni hata watu binafsi wapenzi na wakereketwa wa michezo katika maeneo yao.

Kwa mujibu huo:-

- a) Kila ngazi ya serikali itabidi kutenga fedha za kugharamia shughuli mbalimbali za michezo kila mwaka;
- b) Wizara yenye dhamana ya michezo itashirikiana na Wizara ya Viwanda na Biashara kuwashawishi wafanyabiashara kuagiza kwa wingi vifaa vya michezo. Aidha, Serikali itahakikisha kwamba vifaa vya michezo vinatengenezwa hapa nchini;
- c) Vifaa vya michezo pamoja na mali ghafi ya kutengeneza vifaa hivyo vitozwe kodi nafuu;
- d) Vifaa vya michezo vinavyotolewa kama zawadi kwa wanamichezo visitozwe kodi;
- e) Gharama za matunzo ya viwanja vya michezo zitokane na mapato yanayotokana na matumizi ya viwanja hivyo. Mifuko maalum kama vile *revolving fund* itaanzishwa;
- f) Fedha za kugharamia maandalizi ya timu mbalimbali:-
 - i) Litakuwa ni jukumu la serikali na vyombo vinavyosimamia michezo kuwahamasisha wananchi kuchangia fedha za kugharamia na kuandaa timu zitakazoshiriki mashindano mbalimbali;
 - ii) Gharama za maandalizi ya timu za taifa zitaratibiwa na vyombo vyenye dhamana ya michezo. Aidha, vyombo hivyo vitaweka taratibu za kushirikisha sekta mbalimbali kuchangia gharama hizo;
 - iii) Baraza la Michezo la Taifa litahakikisha kuwa asilimia ya mapato ya viingilio katika viwanja vya michezo inaongezwa kuliko ilivyo sasa ili kugharamia maandalizi ya timu za taifa na kuchangia maendeleo ya jumla ya michezo mbalimbali.
- g) Mafunzo ya wataalam yatagharimiwa na Wizara, Idara na Taasisi zinazohusika.